

ЗАПИТАННЯ ТА ВІДПОВІДІ

Чи має право надавати позики суб'єкт господарювання, який не є фінансовою установою?

Федір Крупко, Сумська обл.

Відповідає фахівець:

Олександра Самохатня

заступник начальника відділу
державного фінансового аудиту в енергетичній галузі
Департаменту контролю у галузі промисловості,
енергетики, транспорту та фінансових послуг
Держаудитслужби

Згідно зі ст. 1046 Цивільного кодексу України за договором позики одна сторона (позикодавець) передає у власність другій стороні (позичальникові) грошові кошти або інші речі, визначені родовими ознаками, а позичальник зобов'язується повернути позикодавцеві таку ж суму грошових коштів (суму позики) або таку ж кількість речей того ж роду та такої ж якості.

Договір позики укладається у письмовій формі, якщо його сума не менше ніж у десять разів перевищує встановлений законом розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян, а у випадках, коли позикодавцем є юридична особа, – незалежно від суми.

Відповідно до ст. 1048 Цивільного кодексу України позикодавець має право на одержання від позичальника процентів від

суми позики, якщо інше не встановлено договором або законом. Розмір і порядок одержання процентів встановлюються договором. Якщо договором не встановлений розмір процентів, їхній розмір визначається на рівні облікової ставки Національного банку України.

Договір позики вважається безпроцентним, якщо:

- 1) він укладений між фізичними особами на суму, яка не перевищує п'ятдесятикратного розміру неоподаткованого мінімуму доходів громадян, і не пов'язаний зі здійсненням підприємницької діяльності хоча б однією зі сторін;
- 2) позичальникові передані речі, визначені родовими ознаками.

Відповідно до п. 1 ст. 4 Закону України «Про фінансові

послуги та державне регулювання ринків» надання коштів у позику, зокрема й на умовах фінансового кредиту, належать до фінансових послуг.

Фінансова послуга – це операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, – і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів.

Згідно з п. 1 ст. 5 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків» фінансові послуги надаються фінансовими установами, а також, коли це прямо передбачено законом, фізичними особами – підприємцями.

Фінансова установа – юридична особа, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг, а також інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг, у випадках, прямо визначених законом, та внесена до відповідного реєстру в установленому

законом порядку. До фінансових установ належать банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг, а у випадках, прямо визначених законом, – інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг.

У разі, якщо відповідно до закону надання певних фінансових послуг потребує ліцензування, фінансова установа має право на здійснення таких послуг лише після отримання відповідних ліцензій.

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» надання фінансових послуг підлягає ліцензуванню.

Водночас п. 8 Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів), затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 07.12.2016 № 913, передбачено, що надання коштів у позику, зокрема на умовах фінансового кредиту, є фінансовою послугою, якщо така послуга надана на підставі кредитного договору або іншого договору, який має всі ознаки кредитного договору, визначені ст. 1054 Цивільного кодексу України.

За кредитним договором банк або інша фінансова установа (кредитодавець) зобов'язується надати грошові кошти (кредит) позичальникові у розмірі та на умовах, встановлених договором, а позичальник зобов'язується повернути кредит та сплатити проценти.

Крім того, п. 1 розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (з 2011 року) (далі – Нацкомфінпослуг) «Про можливість надання юридичними особами – суб'єктами господарювання, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, фінансових послуг з надання коштів у позику та надання поручительств» від 31.03.2006 № 5555 передбачено, що юридичні особи – суб'єкти господарювання, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, надають фінансові послуги з надання коштів у позику (крім на умовах фінансового кредиту) та поручительств відповідно до вимог цивільного законодавства та з урахуванням вимог законодавства України щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Отже, безпроцентна позика не є фінансовою послугою, позаяк позикодавець не отримує жодного прибутку.

З огляду на викладене, суб'єкт господарювання, який не є

фінансовою установою, має право надавати безпроцентні позики.

Водночас, що стосується позик, які надаються під проценти, немає одної думки/позиції:

- згідно зі ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» кошти, які надаються в позику юридичній або фізичній особі на визначений строк та під процент, є фінансовим кредитом;
- на думку Нацкомфінпослуг, у межах чинного законодавства надавати кошти у позику на умовах фінансового кредиту, зокрема на визначений строк та під процент, мають змогу лише банки або інші фінансові установи (листи від 14.06.2006 № 5543/11-5 і від 26.07.2006 № 644/11-3);
- проте, що стосується судової практики, то вона неоднозначна. В одних випадках суди не проти нарахування нефінсустановам процентів за позиками, але в інших випадках вважають, що надавати в позику грошові кошти з нарахування процентів може лише особа, яка має відповідний статут.

З огляду на викладене, наразі немає однозначної думки/позиції щодо правомірності надання суб'єктами господарювання, які не мають відповідного статусу, позик на умовах фінансового кредиту.